

ASEAN Gay Rights บทบาทหรือรับ

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรม การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความหลากหลาย หรือ unity in diversity จะเป็นหลักการสำคัญในการลดความขัดแย้งต่างๆ ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ภายในประเทศและระดับบุคคล

ประเด็นความแตกต่างในอาเซียนที่ถือว่ามีความสลับซับซ้อน คือประเด็นความหลากหลายทางเพศ (sexual diversity) กลุ่มความหลากหลายทางเพศ มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่นบุคคลที่มีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ หรือที่เรียกสั้นๆ ว่ากลุ่ม LGBT (Lesbian, gay, bisexual and transgender) ในหลายประเทศอาเซียน กลุ่มคนดังกล่าวต้องเผชิญปัญหาการถูกกดขี่ทารุณ ต่อต้านและกีดกันจากสังคมภายนอก บางประเทศมีกฎหมายลงโทษคนรักร่วมเพศ โดยการโบยตีหรือจำคุกขั้นสูงสุดถึง ๒๐ ปี ในบางประเทศกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำคู่มือป้องกันลักษณะอาการของคนรักร่วมเพศสำหรับผู้ปกครองหรือครูใช้เพื่อปกป้องเด็กจากกลุ่มคนรักร่วมเพศ

ในเวทีสหประชาชาติ การผลักดันเพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ มีพัฒนาการที่ดีและมีนัยสำคัญ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ รับรองข้อมติที่ ๑๗/๑๙ ซึ่งเห็นชอบให้มีการศึกษากฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เอื้อต่อการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลตามวิถีทางเพศ (sexual orientation) และอัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในอาเซียนที่แสดงบทบาทในเชิงรุกในการรับรองข้อมติฉบับนี้ ทั้งนี้ อาเซียนยังไม่มี การดำเนินการร่วมกันอย่างจริงจังในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งผ่านการรับรองของผู้นำอาเซียนในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๒๑ เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๕ ปฏิญญาฯ มิได้มีมาตราระบุเรื่องการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มคนดังกล่าวโดยตรง มีเพียงข้อความที่กล่าวถึงสิทธิในการสร้างครอบครัวระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น และว่าครอบครัวเป็นหน่วยทางธรรมชาติ (natural unit) เช่นเดียวกับที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๑

นักสิทธิมนุษยชน รวมถึงภาคประชาสังคมมองว่า ครอบครัวยุคนี้เป็นนิยามและหน่วยทางสังคม (social unit) และเห็นว่าสังคมปัจจุบันมีรูปแบบการสร้างครอบครัวที่แตกต่างจากสมัยก่อน กล่าวคือ การที่สตรีเลือกที่จะมีบุตร โดยเลือกที่จะไม่แต่งงาน ก็ถือว่าสตรีคนนั้นได้เลือกที่จะสร้างครอบครัวแล้ว หรือการที่บุคคลที่มีเพศเดียวกันเลือกที่จะใช้ชีวิตร่วมกันโดยไม่แต่งงาน ก็ถือว่าเป็นการสร้างครอบครัวเช่นเดียวกัน ซึ่งการกล่าวถึงความหมายของการสร้างครอบครัวในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่าเป็นสิทธิระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น มีนัยที่กระทบต่อสิทธิทางสังคม ซึ่งอาจหมายถึงการให้ความปลอดภัยทางสังคมแก่ครอบครัวของผู้ที่มีเพศเดียวกัน นอกจากนี้ การขาดมาตรการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศหรือการเข้าใจที่ว่าสิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศนับเป็นกลุ่มเปราะบาง (vulnerable group) จะเป็นการเปิดช่องว่างทางกฎหมายให้มีการกระทำรุนแรง รวมถึงการเลือกปฏิบัติต่อกับกลุ่มหลากหลายทางเพศ ซึ่งในกระบวนการร่างปฏิญญาฉบับนี้ ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ไทยได้พยายามที่จะเสนอถ้อยคำ ซึ่งเน้นการเคารพและปกป้องสิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศ รวมทั้งระบุว่าสิทธิในการสมรสเป็นสิทธิของทุกคน โดยไม่ระบุเจาะจงถึงเพศหรือกายวิภาคของผู้ที่จะสมรส อย่างไรก็ดี แรงต้านจากหลายประเทศอาเซียนในเรื่องนี้ ทำให้ข้อเสนอของไทยไม่ได้รับการยอมรับ อย่างไรก็ดี สามารถพูดได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามและพัฒนาการที่สำคัญในประเด็นสิทธิมนุษยชนที่ไทยจะต้องผลักดันและเฝ้าระวังต่อไป

การผลักดันการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศในอาเซียนยังคงจำกัดอยู่ในภาคประชาสังคมในกลุ่มเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินกิจกรรมในการสร้างการตระหนักรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ การป้องกันโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องและโรคติดต่อทางเพศอื่นๆ ในกลุ่มรักร่วมเพศ ล่าสุดกลุ่มหลากหลายทางเพศในประเทศอาเซียนได้รวมตัวกันจัดตั้ง ASEAN LGBT Forum ซึ่งเป็นกลไกหลวมๆ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันรวมทั้งผลักดันประเด็นเรื่องสิทธิของกลุ่มหลากหลายทางเพศ การทำงานของกลุ่มหลากหลายทางเพศจะต้องฝ่าฝืนอุปสรรคหลายประการโดยเฉพาะการไม่ยอมรับของกลุ่มศาสนาและจากสังคมในวงกว้าง

การผลักดันจะต้องเริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้ โดยใช้สื่อที่เหมาะสม อาทิ การใช้ภาพยนตร์ เช่น การจัดนิทรรศการภาพยนตร์ความหลากหลายทางเพศ (ASEAN LGBTIQ Film Festival) ระหว่างวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน-๒ ธันวาคม ๒๕๕๕ ที่ จ. เชียงใหม่ ซึ่งภาพยนตร์จะสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนถึงวิถีชีวิตของกลุ่มหลากหลายทางเพศ และสะท้อนถึงปัญหาที่ผู้มีความหลากหลายทางเพศจะต้องประสบในการดำรงชีวิต ซึ่งที่ผ่านมา ภาพยนตร์ไทยได้รับการยอมรับจากนานาชาติในเวทีการประกวดภาพยนตร์ต่างๆ เช่น เรื่อง Beautiful Boxer และ Out of the Box ในฝรั่งเศสและสเปน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีและสนับสนุนต่อไป

การรณรงค์และผลักดันประเด็นเรื่องสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ควรจะเริ่มจากการวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นหลักที่ประสงค์จะผลักดัน ที่ผ่านมาสังคมตะวันตกจะให้ความสำคัญกับการผลักดันเรื่องสิทธิในการสมรส ซึ่งประเด็นดังกล่าวยังไม่เป็นที่ยอมรับในวงกว้างในสังคมตะวันตก แม้ว่าจะมีวัฒนธรรมที่มีความเป็นเสรีนิยมก็ตาม ปัจจุบันมีเพียง ๑๑ ประเทศเท่านั้นที่อนุญาตให้เพศเดียวกันสามารถสมรสได้ อาเซียนอาจจะไม่พร้อมที่จะหารืออย่างจริงจังในเรื่องนี้ เนื่องจากหลายประเทศอาเซียนมีกฎหมายศาสนาที่มีอำนาจเหนือกฎหมายพลเมือง ดังนั้นกลุ่มความหลากหลายทางเพศอาจผลักดันการปกป้องความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะในสถานที่ทำงาน ซึ่งจะดำเนินการได้สะดวกกว่าในช่วงระยะเวลาสั้น

การผลักดันการยอมรับความหลากหลายทางเพศยังเป็นเรื่องท้าทายในหลายประเทศอาเซียน การดำเนินการโดยใช้ภาพยนตร์เป็นสื่อหรือที่เรียกว่าการต่อสู้ทางการเมืองโดยวิธีทางอ้อมจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญ การสร้างความเข้าใจและการยอมรับในสถาบันครอบครัวก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศสามารถสร้างเกราะคุ้มกันจากการเลือกปฏิบัติได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งภาครัฐ และทุกภาคส่วน จะมีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องสิทธิกลุ่มความหลากหลายทางเพศ

ภาณุวัฒน์ ปรีชญานุต